

GEPÁRDFÖLDÖN ÁZSIÁBAN

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: BALÁZS ISTVÁN (BALU)

Irán manapság már messze nem annyira elérhetetlen, mint a nyolcvanas-kilencvenes években, de ha letérünk a turisták által kitaposott útvonalokról, és olyan helyekre indulunk, ahol idegenek nagyon ritkán tűnek föl, bizony érhetik az embert meglepetések. Északkelet-Irán – természetbúvár-szemmel – több okból is különleges helyszín. A terület természetvédelmi jelentősége kiemelkedő, ugyanis itt talált utolsó menedékre a gepárd ázsiai alfaja. Itt vezet az évezredes múltú Selyemút, de madártani szempontból is tartogat meglepetést e vidék. Irán egyetlen bennszülött madárfaját, a Pleske vagy perzsa földi szajkót is ezen az élőhelyen kell keresnünk

آهسته

محل عبور یوز پلنگ

اداره محیط زیست گلستان

A mára 80 milliós lélekszámot is elérő Irán fejlődését számos tényező hátráltatja, mégis a hétköznapok majd' bármely szintjén komoly változások tapasztalhatók. A buszon megismert egyetemisták szívesen adnak szállást az idegennek, és nemcsak azért, hogy informálódjanak a külvilágról, hanem egyszerűen baráti érdeklődésből is. A többnaposra sikerült baráti eszmecsere során olyan rejtett értékek is napfényre kerülnek, mint a szekrény legeldugottabb részén megbújó, házi készítésű sör. Ám az a látogató, aki esetleg rövidnadrágban mutatkoznék, a forró utcai forgatagból katonai kísérettel indulhat hosszút venni a legközelebbi boltig. Persze az ottani kínálatban az amerikai zászlós alsónadrág jelenléte jól mutatja a fiatalok igényeit...

A sivatag

Északkelet-Irán tájképét alapvetően a Dasht-e Kavir (A sós agyagsivatag) sivatagos és félsivatagos élőhelyei határozzák meg. A területen számos védett területet jelöltek ki, ezek egyike a Khar Turan Nemzeti Park, melynek egyik legféltettebb kincse az ázsiai gepárd. A majdnem 1,5 millió ha-os terület e gyors lábú bajnok egyik utolsó menedéke. A kameracsapdák felvételeinek elemzéséből világossá vált, hogy a nemzeti park területén napjainkban már csak alig egy tucat él ebből a gyönyörű állatból.

A helyiektől megtudjuk, hogy az utak mellett lévő táblákat nem véletlenül helyezték ki: átlagban

SZABÁLYTALAN ÁTKELÉS

Az itt élő gepárdokhoz hasonlóan a perzsa földi szajkók sem ismerik a közlekedés ember diktálta szabályait. Gyakran találhatjuk elcsapott madarak tetemeit az út mentén. Persze őket fotózni már jóval nehezebb feladat...

VIGYÁZAT, GEPÁRD!

A közutak mellett számos ilyen figyelmeztető táblával találkozhatunk. A táplálékállatok számának csökkenése és az egyéb ragadozókkal folytatott versengésben az állat rákényszerül arra, hogy szürkületi időszakokban is vadásszon. A gepárdosbalesetek, döntően ezekben a szürkületi órákban történnek az úton (előző oldalpár)

félévente egy-egy gepárd az autók kerekei alatt végzi. Mindez pedig különösen figyelmeztető: e fenséges élőlény létét a közlekedés is súlyosan veszélyezteti – nemcsak az élőhelyek és a táplálékállatok elvesztése.

Korábban a perzsa golyvás gazella volt a gepárdok kiemelten fontos táplálékállata, melynek állományait sokszor esztelen vadászatokon mára „sikerült” minimális szintre csökkenteni. A sivatag hasznosítható növényzetét tekintve pedig a túltartott mezőgazdasági haszonállatok komoly vetélytársai a megmaradt gazelláknak.

A TÖBBÓRÁS SIVATAGI TEKERÉS KIVÁLÓ ALAKFORMÁLÓ IS EGYBEN

Biciklivel nekivágni az ismeretlennek, mindig tartogat meglepetéseket – főképp, ha a járművek nincsenek megfelelő állapotban

Persze az ázsiai gepárd vesszőfutása már jóval korábban elkezdődött, és a korábbi óriási elterjedési területének – amely hozzávetőleg Törökország és India között húzódott – töredékére szorult vissza. A múlt század hetvenes éveiben még kb. 200 egyedet feltételeztek a szakemberek, mára azonban mindössze 70-80-ra becsülik az egész ázsiai állományt. És számuk folyamatosan csökken. Az az egyszerű tény is mutatja a kedvezőtlen helyzetet, hogy a kihelyezett kameracsapdák száma nagyobb, mint a segítségükkel megfigyelt állatok száma... Szerencsére minden szinten komoly erőfeszítéseket tesznek a faj megmentése érdekében. Ilyen többek közt az a kezdeményezés is, hogy az országban 2006 óta minden év augusztus 31-e az ázsiai gepárd napja! Mindezek mellett e veszélyeztetett faj túlélése rendkívül bizonytalan.

E sivatagi vidék egy másik, jóval kevésbé veszélyeztetett, ám különleges faja Irán egyetlen endemikus madara, a Pleske vagy perzsa földi szajkó, amely bolygónk négy földi szajkófajának egyike. Ezek a kizárólag Ázsia belső részein élő madarak a talajon érzik igazán elemükben magukat. A perzsa földi szajkó tojója évente 3–6 tojást rak, melyek je-

lentős része a terület nagy testű, akár 1,5 métert is elérő hüllője, a sűrű varánusz gyomrában végzi. A faj hosszú távú fennmaradása egyelőre nem forog veszélyben, de a természetes ellenségek mellett a közlekedés ez esetben is jócskán szedi áldozatait. Mivel e madár az ornitológia világában igazi kuriózumnak számít, így akár eurózekekért szervezett utakon is érkeznek madarászok pl. Skandináviából, hogy láthassák e kis tollas figurákat.

Az éjszakát Ahmedabadban, egy kedves iráni családnál töltjük, akik minden teketória nélkül biztosítanak szállást, vizet és finom vacsorát, nem mellesleg még két biciklit is kerítenek! Az éjszaka leple alatt rohángáló óriási sivatagi csótány (a csótányok mintegy 4500 fős közösségéből) felvillanyozza az örökké újdonságokra éhező, botcsinálta biológust.

A biciklivel kora reggel indulunk útnak, hogy elkerüljük a kínzó forróságot. A felfedezésre váró terület a Touran Vadvilág Rezervátum, illetve annak is az elérhető távolságban lévő peremterülete. A vidék egyik legérdekesebb része a sivatagba északról érkező folyó, amit a rajta átívelő egyetlen közúti híd után néhány tíz kilométerrel el is nyel.

ÉSZAKKELET-IRÁN ÉLŐHELYEI

FOTÓ: IRANIAN CHEETAH SOCIETY

FORRÓ NYOMON

Ezt a lábnyomot nagy valószínűséggel egy leopárd hagyhatta, mikor a környék egyetlen folyójához érkezett, hogy szomját oltsa. A lábnyom megtalálása egyben az út egyik legizgalmasabb „felfedezése” is volt

KAMERACSPDÁS FELVÉTEL

A GEPÁRD ÁZSIAI ALFAJÁRÓL (balra)

ÍGY FEST AZ IRÁNI–TÜRKMÉN HATÁR DÉLI OLDALA,

az északi képek megsemmisítésre kerültek. Az erősen felszabdalt területen bármilyen zöld vegetáció nagy kincs (lent)

 Gazdasági rádió 105.9 FM 105.9

CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A rádióban vendégünk a témáról:
BALÁZS ISTVÁN (BALU)
Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

Vizének sótartalma folyóviszonylatban rendkívül magas, de a környék vadállatai így is szívesen látogatják. A helyszínt kitartó tekeréssel érjük el, ami Iránban a közlekedés egy meglehetősen ritka válfaja, főkepp városon kívül. Az autóval közlekedők nem is nagyon értik a kietlen területen használt drótszamarak felbukkanását. A száraz sivatagi levegő próbára is teszi a csapat női tagját.

Nem kell sokáig keresgelnünk, hogy megpillantsuk a leggyakoribb itteni tollas élőlényt, a földi szajkót. Ragadozó madarak viszont jóval kisebb számban képviseltetik magukat, így egy-egy pusztai ölyv már felvillanyozza kétszemélyes „expedíciónk” tagjait, különösen az erősebbik nem képviselőjét. A folyóhoz, mint érdekes és izgalmas élőhelyhez nagy reményekkel felvértezve érkezünk, de minden teljesen kihaltnak tűnik. Valószínűleg a június végi időpont már túl késő ahhoz, hogy pezsgő madárvilággal találkozzunk. Nem adjuk fel, és az iszapos részeken nagy testű emlősök lábnyomaira bukkanunk. Több fajt is elkülönítünk, de a határozásuk már nehezebb feladat. Abban azonban biztosak vagyunk, az egyik egy nagymacskától származik!

Útban a türkmén határ felé, menetrend szerinti járatot ugyanúgy igénybe veszünk, mint a helyiek kedves gesztusát, hogy bármilyen jelzés, integetés nélkül felveszik az útszéli állókat. Maga a határ dинnyemag-köpésnyire, de ez nem zavarhatja a madarászt! Az iráni határőrök azonban jól végzik dolgukat, és hamarosan vendégszeretüket élvezhetjük. Határozottak, de kedvesek, így bár pár határ menti élőhelyfotóval szegényebben, ám néhány szelet dинnyével gazdagabban, szabadon távozhatunk. A folyó völgyben még sikerül egy sikrát (a hazai karvaly megfelelőjét) megpillantanunk. Mellesleg az iráni-türkmén határvidék történeti érdekessége, hogy az 1950-es években valahol itt lőtték ki az utolsó kaszpi tigrist. A 21. századi genetikai vizsgálatok bebizonyították, hogy az itt élt tigrisek gyakorlatilag a szibériai tigrissel azonos fajnak tekinthetők, és annak a legnyugatibb elterjedésű populációját alkották.

Golestan, az ERDŐ

Mindenképp nagybetűkkel! A terület elsőként kapott védeltséget és nemzeti parki státuszt Iránban. Különleges elhelyezkedésének, klímájának köszönhetően élővilága rendkívül színes. Az Elburz-hegyvidéken átlagosan 1000–1400 m magas fekvő terepen perzsa leopárd (melyből összesen mintegy 550–850 egyed él Iránban), farkas, barnamedve is él, és persze nagyszámú, főként erdei madárfaj. A Kaszpi-tó felől érkező nedves légtömegeknek köszönhetően a csapadék megoszlása egyenletes, és akár 700 mm is eshet egy évben – ellentétben a délebbre, a hegység túloldalán fekvő sivatagi élőhelyekkel. Uralkodó fafaja a tölgy, mégpedig döntően a gesztenyelevelű töl-

gyek. Mivel Iránban gyakorlatilag ez az egyetlen, nagy kiterjedésű, valódi erdőség, ezért rendkívüli népszerűségnek örvend az egyszerű piknikre vágyók körében. Szerencsére a tömeges látogatás döntően csak egy szűk, völgyi területre szorítkozik, a már energiabefektetést igénylő, nehezebben megközelíthető helyek védve vannak a zöldre áhító „kirándulóktól”.

A zsúfolt völgyből felkapaszkodva szembejön az erdők kiváló, már-már őserdő jellegű minősége, és nem sokáig kell bolyongani ahhoz sem, hogy medve lábnyomaival találkozunk. A vadászat teljes hiányának köszönhetően pedig a helyi vadászok gyakorlatilag kézből etethetők.

ÉRINTETLEN VADON
A fotó csak kevésbé képes visszaadni, hogy milyen vadregényes és őserdei jellegű a Golestani Nemzeti Park területén található rengeteg. A hazai agyonkezelt és hollygatott erdeink után felüdülés egy valódi erdőben csatangolni

NEM KELL SOKAT KERESGÉLNI, HOGY BARNAMEDVE-LÁBNYOMRA AKADJUNK

Persze, egy személyes találkozó már jóval izgalmasabban is alakulhat

**Különleges körutazások
Kis létszámú csoportok
Szakértő idegenvezetők**

IRÁN, A MESÉS PERZSIA

9 nap **297.000 Ft-tól**
2015.03.05., 10.23.

**ÜZBEGISZTÁN,
A SELJEMÜT NYOMÁN**

9 nap **275.000 Ft-tól**
2015.04.07., 05.11., 09.15., 10.23..

MONGÓLIA ÉS A BAJKÁL-TÓ

15 nap **645.000 Ft-tól**
2015.07.07.

KIRGIZISZTÁN ÉS KÍNA

14 nap **568.000 Ft-tól**
2015.06.14.

**A KAUKÁZUS GYÖNGYSZEMEI
- Örményország, Grúzia, Azerbajdzsán**

13 nap **395.000 Ft-tól**
2015.09.19.

1067 Budapest, Teréz krt. 33.
Tel: +36 1 354-3996 • Fax: +36 1 354-0874
email: info@1000ut.hu
www.1000ut.hu

Damavand – a hegy, ami most (le)győzött

A Damavand 5671 méteres magasságával nemcsak Irán, de a Közép-Kelet legmagasabb hegye is. E szunnyadó rétegvulkán utolsó kitörése még a piramisok építése előtt, jó 7000 éve zajlott. Az elmúlt évszázadokban valószínűleg nagyon kevesen vállalkoztak nemcsak a Damavand, de más hegyóriások megmászására is – a legtöbben direktben „kapták” az outdoor-életérzést, munka közben vagy egyszerűen a hétköznapi során. Az első, hivatalosan feljegyzett Damavand-mászóra 1837-ig kellett várni: W. T. Thomson jutott fel a csúcsra.

Azóta a helyzet jelentősen megváltozott, különösen az utolsó 10 év hozott drámai átalakulást, és a nyári hétvégeken nyugodtan ki lehet tenni a „Megtelt!” táblát. Ilyenkor naponta akár több száz turista is próbálkozik a perzsa mitológiában is helyet kapó, ősi vulkán meghódításával. A népszerűség egyik oka, hogy a fővárostól, Teherántól mindössze 70 kilométerre található, így a sokmillió város kalandra vágyó tömegei kis utazással könnyen elérik. De legalább ennyire fontos, hogy ebben a magasságban már nincs vallási ellenőrzés, így az ellenkező neműek szabadon ismerkedhetnek egymással az oxigénhiányos környezetben.

Persze a látogatók igényei egyre magasabbak, és nőttön-nő a hegyre gyakorolt ökológiai nyomás a legnépszerűbb és egyben legkönnyebben mászható déli oldalon. Valójában még mászni sem kell, csak gyalogolni a jól aprózódott kőtörmeléken. A felhalmozódó szemét elszállításra 4000 méterről nem bevett gyakorlat, így étetással szabadulnak meg a hulladéktól, vagy egyszerűen lepakolják egy átnyaraló hófolt tövébe.

Madárvilága még mindig varázslatos, tele például havasi előtagos (-pinty, -csóka, -szürkebegy) magashegyi fajokkal, vagy épp a kaszpi királyfogollyal, ami sok madarász listáján előkelő helyen szerepel. Persze, aki a szárnyas ragadozókat kedveli, annak a fölötté köröző 3-4 példány szirti sas és egy öreg tollruhás saskeselyű felbukkanása a legvérforralóbb!

Kezdő hegymászóként viszont elkövettük azt az „apró” hibát, hogy akklimatizáció nélkül „szaladtunk” fel a 4200 méteren álló utolsó menedékházhoz. Itt érttem meg éjjel 11 óra körül, hogy a hegyibetegség létező dolog, és e magasságban az embernek már minden lépését érdemes megfontolnia. A sátor felállításának sikerét úgy értékeltem, mintha egy nagyon komoly úrhajóskiképzést teljesítettem volna, extrém körülmények között. Komoly fejfájással, hányingerrel és legfőképp mozgászavarral sikerült a „produkció”, teljes sötétségben. Ezek mind gyakori tünetei az oxigénhiányos állapotnak 2500-3000 méter fölött.

A kétéjszakás sátras akklimatizáció már nem adott elég lendületet 4200 méteren, így fel kellett adnunk a mászókísérletet. Vigasztalásként a néhány éve épült „hüttében” sikerült elfogyasztanunk életünk legdrágább rántottáját, ami a környékre tévedt nyugatiakra specializálódott „szakértők” szakmai tudását dicséri. ⊕

FELHŐK FÖLÖTT – FÉLSIVATAG

A Kaszpi felől a völgyekbe kúszó felhők fölé emelkedő vonulatok már alig kapnak az éltető csapadékból (fent)

A HAVASI CSÓKA, A MAGASHEGYSÉGEK HÓHATÁR KÖRNYÉKI MADARA

Három kontinensen is megtalálható. Itt éppen a helyi „hüttéből” kirakott vacsora maradványaira csap le, leleményesen. Valószínűleg nem első alkalommal...

EGY KLASSZIKUS

Még épp havas kép a Damavandról, nyár közepén (jobbra)

